

ІНФЕРНАЛЬНА ТЕМАТИКА У ТВОРЧОСТІ РОК-КОЛЕКТИВУ BLACK SABBATH

Стаття присвячена проблемі зародження та ранньому розвитку інфернальної тематики у творчості рок-колективів Великої Британії. Головна увага прикута до постатей Оззі Осборна, Тоні Айоммі, Гізера Батлера та Білла Уорда. Гурт Black Sabbath розглядається як основоположник «інфернального стилю», що заклав фундамент, на якому зростали більш одіозні Heavy metal колективи, в яких звернення до демонічних образів стало звичною частиною іміджу.

Ключові слова: Heavy metal, Black Sabbath, інфернальна музика, Оззі Осборн, Тоні Айоммі, Гізер Батлер.

Історичні та релігійно-міфологічні запозичення є невід'ємною частиною сучасної популярної культури. В єдиній комплексній системі серед величезного масиву художньої літератури, кінематографу та ігрової індустрії надзвичайно важливе місце займає дослідження музичної культури. Метою пропонованої статті є аналіз процесів зародження та раннього розвитку інфернальної тематики у творчості рок-колективу Black Sabbath.

Звернення до демонічних образів вже давно стала звичною частиною іміджу більшості популярних Heavy metal гуртів. Цілком очевидним є факт, що ця спадщина активно рецепіюється багатьма колективами з так чи інакше дотичних жанрів і піджанрів, серед яких, перш за все, варто виділити: thrash metal, black metal, doom metal, gothic metal¹.

Історія гурту Black Sabbath почалась в кінці 60-х років ХХ ст. у м. Бірмінгем Великої Британії. Місто сильно постраждало від німецьких бомбардувань в роки Другої світової війни, тривалий час відбудовувалось і, за словами засновників гурту, було досить похмурим та депресивним. Оскільки Бірмінгем продовжував залишатись одним із ключових промислових центрів країни, соціальну основу складали робітники переважно важкої промисловості, а етнічний склад за своєю строкатістю був менш різноманітним ніж Лондон. В процесі свого історичного розвитку Бірмінгем ніколи не був центром окультних практик, містицизму або, навпаки, релігійної нетерпимості. Для цієї місцевості не була характерною висока концентрація сакральних споруд кельтського, римського або англо-саксонського походження в дохристиянський період, а отже різного роду спекуляції з цього приводу не витримують жодної критики². Понура атмосфера, що була обумовлена рядом соціальних факторів та значним задимленням від роботи великих заводів, також не була унікально відмінною від багатьох інших промислових центрів. Засновники гурту Black Sabbath на початку становлення своєї кар'єри музикантів були в скрутному фінансовому положенні. Вони змушені були працювати на різних роботах, але водночас постійно шукали себе у музиці та експериментували. Конкуренція на цьому поприщі була достатньо високою, тому черговий однотипний rock band мало кому був цікавий із замовників і, тим паче, компаніям звукозапису³. Ці обставини обумовили об'єктивну необхідність пошуку альтернативних форм. До того ж кожен з учасників гурту неодноразово підтверджував своє регулярне вживання наркотичних речовин та тривале зловживання алкоголем, але ці фактори ні в якому разі не можуть слугувати яким-небудь вагомих поясненням у виборі репрезентованих ними інфернальних образів⁴. Мова іде про те, що схожі проблеми були характерними для сотень музикантів по всій території Сполученого Королівства. Також повною нісенітницею виглядає зведення причинності виключно до особливостей їх музичних нововведень (застосування важких гітарних риффів, прийому тритон тощо), оскільки такі першопроходьці хард-року, як Led Zeppelin, а згодом і Deep Purple, нічого подібного у своїй образах не відображали.

Зі слів самих учасників гурту Black Sabbath, їх тяжіння до містичних тем і образів пояснюється як «надприродним натхнення», так і цілком раціональним бажанням віднайти вдалий комерційний образ. Отже, найбільш відомою в цьому ключі є розповідь бас-гітариста Гізера Батлера

про створення пісні «Black Sabbath», що визначила творчий напрям руху однойменного гурту. Гізер розповідав який неймовірний жах він відчув, коли одного разу прокинувся вночі і побачив біля ліжка чорну загадкову фігуру, яка за декілька секунд розчинилась. Цікавим є факт, що Гізер Батлер, за його власними словами, цікавився чорною магією і читав книжки з цього приводу. Вокаліст гурту Оззі Осборн захоплений цією розповіддю, а також під впливом творів окультистичного жанру Деніса Вітлі, написав легендарну пісню і задав вектор імідж-напрямку гурту Black Sabbath. Гітарист Тоні Айоммі у доповнення до цієї історії додає, що і сам «славнозвісний гітарний-рифф» у нього вийшов досить загадково: «I just came up with this riff for Black Sabbath. I played dom-dom-dommm. And it was like: that's it! We built the song from there. As soon as I played that first riff we went: Oh God, that's really great. But what is it? I don't know! Just a simple thing but it had a mood. Only later did I learn that I had used what they call the Devil's interval, a chord progression that was so dark that in the Middle Ages playing it was forbidden by the Church. I had no idea; it was just something that I had felt inside. It was almost like it had been forced out of me, these things were coming up just like that. Then everybody started putting bits to it and afterwards we thought it was amazing. Really strange, but good. We were all shocked, but we knew that we had something there»⁵. Також в кінці 14 глави його книги він чітко говорить про якусь незрозумілу силу, що їх направляла і була як невидимий п'ятий член гурту: «We always thought there was something there that led us into this music that we were playing. I played that Black Sabbath riff straight off, dang-dang-dang, and that was it. It just came up, as a lot of my riffs have. It was like somebody was there, saying: Play that! Something or somebody was providing ideas and guidance from some other dimension, like an invisible fifth band member»⁶.

У 2004 році Оззі Осборн в інтерв'ю розкаже, що ідея містичного образу гурту була запропонована Айоммі після побаченої черги за квитками в кінотеатр на перегляд horror-стрічки «I Tre Volti della Paura», яка в англійських країнах демонструвалась під назвою «Black Sabbath»⁷. Сам Тоні Айоммі відзначає вплив кінофільмів у жанрі horror на становлення ідейного концепту їх гурту, особливо відзначаючи при цьому Гізера Батлера: «I liked horror films and so did Geezer. We used to go to the cinema across the street from our rehearsal place to see them, so maybe it was something that subconsciously directed us to that sort of thing»⁸. Водночас, Айоммі заперечує, що назва була запозичена із зазначеного фільму: «I know there is a Boris Karloff movie called Black Sabbath, but we never saw it at that time. Geezer came up with the name Black Sabbath and it just sounded like a good one to use»⁹.

Перші альбоми гурту, особливо «Black Sabbath», стали своєрідним фундаментом нової естетики, яку учасники колективу характеризують як зловіще звучання (grim, dark and gloomy). Їх рання творчість була дороговказом для багатьох наступних хеві-метал колективів, які «у битві, що розпочалась, намагались бути все більш злішими за своїх попередників»¹⁰. З огляду на подальшу творчість таких колективів, як Judas Priest, Iron Maiden, Manowar, Motorhead та багатьох інших, цей влучний висновок канадського музиканта, режисера та антрополога Сема Данна є цілком аргументованим. Вказаний дослідник неодноразово торкався обраної нами проблематики у багатьох документальних роботах: «Metal: A Headbanger's Journey» (2005), «Global Metal» (2008), «Metal Evolution» (2011), «Satan Lives» (2015). В загальному контексті заслуговує на увагу також думка соціолога університету DePaul в Чикаго Діни Вайнштейн, яка є однією з провідних дослідників популярної культури і, зокрема, heavy metal music and Rock Studies, з приводу виникнення і закріплення цих явищ. Вона стверджує: «Характерні важкі рифи бас-гітари з потужним підсилювачем і звуковими ефектами дисторшину обумовили те, що імідж виконавців просто не міг бути пухким та лагідним, вони мали відповідати своєму звучанню, тобто бути агресивними в усіх зовнішніх проявах. Це починалось з вокалу і продовжувалось в одязі, зачісках тощо»¹¹.

Формування ранніх сценічних образів та символіки Black Sabbath було продуктом їх спільного бачення. Стосовно текстів пісень варто виділити, перш за все, Оззі Осборна та Гізера Батлера. Суттєвий вплив на розвиток креативного профілю Black Sabbath в пізніші роки справили Джефф Ніколс (1979-2004 та 2006 роки), Ен Гіллан (1983–1984 роки) та Гленн Юз (1985–1986 роки). Знаковою подією стало долучення до гурту Black Sabbath з 1979 по 1982 роки (також у 1991–1992 та 2006 роках) талановитого вокаліста та автора пісень Ронні Джеймса Діо. Останній сильно захоплювався фентезі та середньовічною культурою, що знайшло своє відображення у творчості гурту¹². Різноманітні образи чаклунів, драконів, надприродних істот та чарівних артефактів окремих міфологічних систем світу інкорпорується до інфернально-апокаліптичної картини більш ранніх Black Sabbath¹³.

Отже, проаналізуємо символіку та тексти пісень гурту Black Sabbath на предмет історико-міфологічних запозичень. Перш за все, привертає увагу та обставина, що зовнішній вигляд музикантів на початковому етапі їх творчості не відрізняється від інших колективів того часу. Ранні Black Sabbath не вдягались в спеціальну сценічну одягу, що мала б підкреслювати відповідний зміст їх пісень або обкладинок альбомів. Вони не розміщували на сцені, не поширювали в залі демонічну символіку, як це згодом буде характерно для Judas Priest, Iron Maiden та інших гуртів¹⁴. Навпаки, члени колективу Black Sabbath носили назовні досить помітні хрести, що, за свідченням Тоні Айоммі, вони робили для захисту від «темних сил»¹⁵. Увага сатанинських сект до гурту, непорозуміння з ними та погрози, колективне рішення музикантів носити хрести для захисту описує Айоммі в своїй книзі¹⁶. Він підкреслює, що завжди слідкує за тим, щоб не забути хрест, коли збирається у тур, і ніколи не виходить без нього на сцену: «I never go on stage without wearing my cross. When I go on tour I always have two things that I really look after: the cross and my thimbles»¹⁷. Водночас, характерна символіка, що почала міцно асоціюватись з Black Sabbath¹⁸, а також тексти їх пісень, містять цілком не випадковий, але системний інфернальний контент. Розглянемо це детальніше. Найбільш знаковою в цьому ключі є обкладинка першого альбому гурту з однойменною назвою «Black Sabbath» і однойменною назвою пісні «Black Sabbath», що символізує містичну розповідь бас-гітариста Гізера Батлера наведену вище. Жінка у темному на обкладинці уособлює зловісний образ, що представлений у словах пісні:

«What is this that stands before me,
Figure in black which points at me».

Оскільки, перш за все, нас цікавить феномен зародження та раннього становлення «інфернального образу» у музичній культурі та його імплементація у популярну культуру, більш доречним буде розглядати гурт Black Sabbath з окремою увагою до періоду 70-х років. Отже, почнемо з символіки. З дев'яти обкладинок альбомів цього періоду лише три представлені у полі, що нас цікавить:

- **Black Sabbath (1970)**
- Paranoid (1970)
- Master of Reality (1971)
- Black Sabbath Vol. 4 (1972)
- **Sabbath Bloody Sabbath (1973)**
- Sabotage (1975)
- **We Sold Our Soul for Rock 'n' Roll (1976)**
- Technical Ecstasy (1976)
- Never Say Die! (1978)

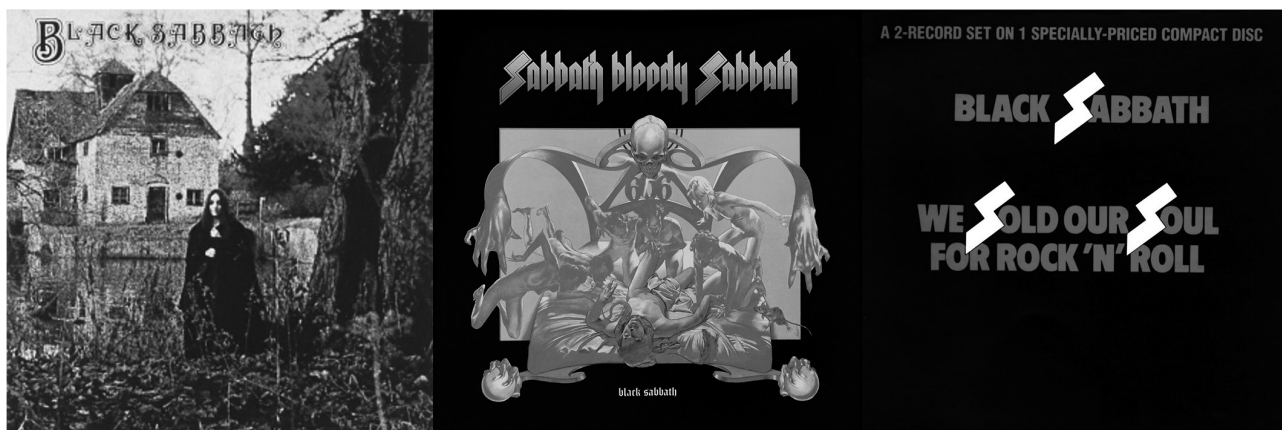

Рис. 1. Обкладинки альбомів зліва на право: Black Sabbath (1970); Sabbath Bloody Sabbath (1973); We Sold Our Soul for Rock 'n' Roll (1976)¹⁹.

Якщо поглянути на загальну картину і врахувати дванадцять альбомів офіційної дискографії за весь період існування гурту, число обкладинок окультно-містичного змісту збільшиться до п'яти, оскільки будуть додані ще дві:

Рис. 2. Обкладинки альбомів зліва на право: *Reunion* (1997); *13* (2013)²⁰.

Беручи до уваги усі альбоми, що виходили під лейблом Black Sabbath, до вищевказаного списку додається наступний перелік, з якого лише обкладинка «Seventh Star» 1986 року не містить інфернальної тематики. Список наводимо в хронологічному порядку:

- Heaven and Hell (1980)
- Mob Rules (1981)
- Born Again (1983)
- **Seventh Star (1986)**
- The Eternal Idol (1987)
- Headless Cross (1989)
- Tyr (1990)
- Dehumanizer (1992)
- Cross Purposes (1994)
- Forbidden (1995)

Рис. 3. Обкладинки альбомів зліва направо, зверху донизу: *Heaven and Hell* (1980); *Mob Rules* (1981); *Born Again* (1983); *The Eternal Idol* (1987); *Headless Cross* (1989); *Tyr* (1990); *Dehumanizer* (1992); *Cross Purposes* (1994); *Forbidden* (1995)²¹.

Таким чином, у зовнішній символіці альбомів гурту 70-х років інфернальна тематика не була домінуючою, музиканти більше експериментували зі своїми образами. Остаточне закріплення і суттєве посилення цього концепту припадає головним чином на 80-ті роки.

Перейдемо до другого структурного блоку, а саме дослідження тексту пісень гурту²². Розглянемо основні результати проведеного автором лексично-семантичного аналізу. Перший альбом гурту 1970 року під назвою «Black Sabbath» містить вісім композицій. Відкриваюча пісня «Black Sabbath» покликана передати атмосферу жаху та відчаю. Події, пов'язані з її написанням, описані вище, стали своєрідною візитівкою гурту. В оригіналі пісня починалась словами:

«What is this that stands before me
Figure in black which points at me
Turn 'round quick and start to run
Find out I'm the chosen one. Oh no!»

Окрім демонічної фігури у чорному в тексті згадується сатана. Пісні «Wicked World» та «Behind the Wall of Sleep» відображають різні соціальні проблеми суспільства, акцент припадає на бідність, а інфернальне наповнення відсутнє. Пісні «The Wizard» та «Evil Woman» містять багатозначні містичні метафори. Пісня «N.I.B.» має відверто інфернальний характер і являє собою «монолог Люцифера»:

«Your love for me has just got to be real
Before you know the way I'm going to feel
I'm going to feel
I'm going to feel

Now I have you with me under my power
Our love grows stronger now with every hour
Look into my eyes you'll see who I am
My name is Lucifer please take my hand»

В другому альбомі гурту «Paranoid» 1970 року інфернальна тематика не представлена, хоча окремі елементи все ж можна зустріти.

Куплет з пісні «War Pigs»:

Now in darkness world stops turning
Ashes were the bodies burning
No more war pigs have the power
Hand of God has struck the hour
Day of Judgment God is calling
On their knees the war pigs crawling
Begging mercies for their sins
Satan laughing spreads his wings
Oh Lord yeah.

Куплет з пісні «Electric Funeral»:

Heaven's golden chorus sings
Hell's angels flap their wings
Evil souls fall to hell
Ever trapped in burning cell!

В цілому ж головна ідея збірки – це скоріше висвітлення соціальних проблем суспільства та засудження мілітаризму в апокаліптичному забарвленні. «Hand of Doom» та «Fairies Wear Boots» присвячені наркотичній залежності.

Наступний альбом «Master of Reality» 1971 року цікавий, перш за все, піснями «After Forever», «Lord of This World» та «Into the Void» на тему релігійності людини, про вибір між «добром» і «злом», очікування смерті і Божого суду. Ці тексти виконані більше в християнському ключі. Основним лейтмотивом збірки 1972 року «Black Sabbath Vol. 4» є звернення до теми мар-

ності та приреченості земного буття, що відображено, головним чином, у «Wheels of Confusion/The Straightener», «Tomorrow's Dream» та «Cornucopia». Назва пісні «Under the Sun/Every Day Comes and Goes», як і її зміст, є явною відсилкою до книги «Екклесіаста» Старого Завіту Біблії. Альбом «Sabbath Bloody Sabbath» наступного 1973 року характеризується посиленою апокаліптичною тематикою, у текстах, що зверненні до слухачів, присутній як особистісний, так і загальнолюдський вимір дискурсу. Пісні «Sabbath Bloody Sabbath», «A National Acrobat», «Killing Yourself to Live», «Looking for Today», «Spiral Architect» є своєрідними роздумами про швидкоплинність людського життя, очікування смерті. Найбільше привертає увагу містичний зміст тексту пісні «Who Are You?» про роль демонічних сил в житті людини:

«Giving us your trust
And when you have played enough
You'll just cast our souls
Into the dust
Into the dust

You thought that it would be easy
From the very start
Now I've found you out
I don't think you're so smart
I only have one more question
Before my time is through
Please I beg you tell me
In the name of hell
Who are you?
Who are you?»

В текстах пісень чотирьох наступних альбомів 70-х років «Sabotage» 1975 р., «We Sold Our Soul for Rock 'n' Roll» 1976 р., «Technical Ecstasy» 1976 р., «Never Say Die!» 1978 р. інфернальна складова помітно зникає. Варто підкреслити, що з двадцяти п'яти пісень цих збірок (альбом «We Sold Our Soul for Rock 'n' Roll» ми не враховуємо, оскільки це є компіляція з окремих попередніх треків) лише «Shock Wave» з альбому «Never Say Die» нагадує нам про «сили зла» у стилі Black Sabbath початку 70-х років. Наведемо декілька уривків:

«Feel the forces from another world
Ghostly shadows fill your mind
Evil power hanging over you
As you freeze, you're life in time
Look behind you!

Ghostly shadows from the other world
Evil forces in your mind
Trapped between the worlds of life and death
Frozen in the realms of time
Look behind you!».

Таким чином, аналіз семантики текстів та символіки гурту Black Sabbath засвідчує широке використання антихристиянської інфернальної тематики. Найбільш яскраво представлені демонічні образи, що символізують смерть, жах і відчай. Окремо, червоною ниткою, варто виділити апокаліптичну складову. Важливо звернути увагу на період становлення подібних тенденцій, що припадає саме на першу половину 70-х років. Характерно, що вже у 80-ті роки цей перелік доповниться рядом елементів з літератури у жанрі фентазі та значними ремінісценціями середньовічного культурного спадку, але це вже питання для подальших досліджень. Black Sabbath стали основоположниками «інфернального стилю», заклали фундамент, на якому зростуть більш одіозні колективи, вони першими випробували подібний сценічний підхід і відчули його попит. Свідомо чи не свідомо, саме Black Sabbath створили і успішно розвили новий імідж-шаблон інфернального характеру з антихристиянською символікою, з окультизмом та апокаліптичним бренд-профілем. Історичні реалії соціокультурного розвитку Великої Брита-

нії та США 70-х років не спричинили категоричного відторгнення цього явища, але обумовили його поступове сприйняття і навіть розширення подальшого попиту на розвиток подібних ініціатив та динамік розгортання цих образів.

¹ Weinstein D. The Globalization of Metal // Metal Rules the Globe: Heavy Metal Music around the World. – Duke University Press, 2012. – P. 34–36.

² Див. детальніше: Weston D., Bennett A. Pop Pagans: Paganism and Popular Music. – Acumen Publishing, 2013. – P. 43–57.

³ Див. детальніше: Cope A. Black Sabbath and the Rise of Heavy Metal Music. – London: Routledge, 2010. – P. 7–42.

⁴ Weinstein D. Just So Stories: How Heavy Metal Got Its Name – A Cautionary Tale // Rock Music Studies. – 2014. – № 1(1). Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19401159.2013.846655>

⁵ Iommi T. The early birds catch the first songs // Iron Man: My Journey through Heaven and Hell with Black Sabbath. – 2011. – Chapter 14. – P. 58–59.

⁶ Ibidem.

⁷ Diehl. M. The Holy Sabbath: Ozzy and Tony talk drugs, the devil and how they invented heavy metal // Rolling Stone. – 2004. – April 21. Available at: <https://www.rollingstone.com/results/#?q=Black%20Sabbath>

⁸ Iommi T. The early birds catch the first songs // Iron Man: My Journey through Heaven and Hell with Black Sabbath. – 2011. – Chapter 14. – P. 58–59.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Heavy: The Story of Metal. Part One: Welcome to My Nightmare. VH1 Official Website. Available at: <http://www.vh1.com/Heavy>

¹¹ Metal Evolution: Documentary series by Sam Dunn. Ep. 3. «Early Metal Part 2: UK Division» Available at: http://www.vh1.com/shows/metal_evolution/series.jhtml

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Bayer G. Heavy Metal Music in Britain. – Ashgate Press, 2009. – P. 73–74.

¹⁵ Iommi T. Happy birthday witches to you // Iron Man: My Journey through Heaven and Hell with Black Sabbath. – 2011. – Chapter 21. – P. 82–84.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Osbourne O., Ayres C. I Am Ozzy. – New York: Grand Central Publishing, 2010. – P. 77–78.

¹⁹ Офіційний веб-сайт гурту Black Sabbath. Available at: <https://www.blacksabbath.com/home.html>

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Тексти пісень з офіційного веб-сайту гурту Black Sabbath. Available at: <https://www.blacksabbath.com/home.html>

В статтє представлена проблема зарождення и раннього розвитку інфернальної тематики в творчествє рок-колективів Великобританії. Фокус сдєлан на таких личностях, як Оззі Осборн, Тоні Айоммі, Гізєр Батлєр и Бїлл Уорд. Група Black Sabbath рассматривается как основатели «інфернального стиля», на фундаментє которой выросли более одиозные Heavy metal колективи, для которых использование демонических образов стало обыденной частью имиджа.

Ключевые слова: Heavy metal, Black Sabbath, інфернальная музыка, Оззі Осборн, Тоні Айоммі, Гізєр Батлєр.

The article deals with the origin and evolution of infernal subjects in creativity of English rock bands. The focus is on Ozzy Osbourne, Tony Iommi, Geezer Butler and Bill Ward. Black Sabbath rock band are regarded as the founders of a new style, they inspired subsequent generations of Heavy metal bands with more aggressive infernal face. The study of texts semantics and the symbolism of the Black Sabbath rock band testifies to the widespread use of anti-Christian infernal topics. The most vividly represented are the demonic images that symbolize death, horror and despair. It is

important to pay attention to the formation period of similar trends, which dates back to the 70's, since already in the 80's the «infernal list» is actively expanded by a number of elements from fantasy and medieval cultural heritage. Birmingham has never been a center of occult practices, mysticism or conversely religious intolerance in its historical development. The city was not characterized by a high concentration of sacral structures of Celtic, Roman, or Anglo-Saxon origin in the pre-Christian period, and therefore, all sorts of speculation about it do not excuse. The appearance of musicians at the initial stage of their creativity is no different from other bands. The early Black Sabbath did not wear special stage clothes that would emphasize the appropriate content of their songs or album covers. They did not perform on stage, do not distribute demonic symbolism, as will later be typical for Judas Priest, Iron Maiden and other bands. Black Sabbath became the founders of the «infernal style», laid the foundation on which more odious rock bands will grow, they were the first to try a similar stage approach and felt its demand. The band's first albums, especially Black Sabbath, became the foundation for a new aesthetic that the band members described as grim, dark and gloomy. Their early evolution was a signpost for many subsequent heavy metal bands.

Keywords: Heavy metal, Black Sabbath, Infernal music, Ozzy Osbourne, Tony Iommi, Geezer Butler.